

LES LLUITES PEL PODER MUNICIPAL ENTRE EL MONESTIR I LA VILA DE SANT FELIU DE GUÍXOLS: LA INSACULACIÓ DE L'ANY 1803. *Estudis del Baix Empordà*, nº 15, juliol 1996.

NOTA: Les dues primeres pàgines són la síntesi llegida a Pals en la presentació del volum

Les lluites entre la vila de Sant Feliu de Guíxols i el monestir benedictí del mateix lloc foren constants des de finals del segle XIII i s'agrejaren a partir dels segles XVII i XVIII: les noves relacions econòmiques emergents crearen una forta resistència dels ganxons a reconèixer determinats drets del monestir sobre la pròpia vila. Aquesta resistència no tenia només un interès en deslliurar-se de les prestacions econòmiques que s'havien de satisfer (pagament del vintè del peix, drets de ribatge..) sinó, i potser més important, la possibilitat d'alliberar-se de la tutela monacal en la seva diària i constant intervenció en la vida pública local: nomenament de càrrecs, festes, funcions religioses, urbanisme, notaria, parroquialitat,...

I és en aquest últim aspecte on esclataren les tensions que es comenten en l'article avui presentat: l'ajuntament intentava deslliurar-se de la tutela parroquial del monestir potenciant l'església de Sant Joan, tot creant una congregació per a ajudar als malalts de l'hospital, totalment independent del monestir i gerenciada i controlada per Narcís Marcillach, prevere de St. Joan i aliat de l'ajuntament. El monestir al perdre una base d'influència com era l'hospital posarà la lluita a un altre nivell: ja que la Real Audiència ha declarat vàl·lida la congregació proposada per l'ajuntament, el monestir anirà més lluny intentant el control de l'ajuntament. Un ajuntament que, al igual que la resta de Catalunya, des del 1715 no ho era per insaculació sinó per nomenaments directes de la Real Audiència a proposta dels regidors sortints. Un sistema ineficaç que serví al llarg del segle per a crear una endogàmia municipal que portà a lluites locals, corrupció, ineficàcia,..de forma que a finals de segle la Real Audiència tornà a instaurà a diversos pobles el sistema insaculatori. I això és el que va fer Bonaventura Sans, l'abat del monestir l'any 1803: aconseguir portà el sistema insaculatori a Sant Feliu de Guíxols, una insaculació preparada i amanyada juntament amb el corregidor per tal que en sortissin uns regidors afins als interessos del monestir.

Aquest canvi, que beneficià al monestir, representa el punt àlgid en les lluites municipals ganxones: per un costat s'observa la incapacitat de la corona borbònica d'afrontar la problemàtica sorgida de les noves relacions econòmiques, ja que optarà encara, per primar les antigues i caduques relacions jurisdiccionals davant l'empenta d'un teixit social dinàmic i emprenedor, comercial i negociant, que necessitava precisament treure's aquesta tutela del cim per a progressar. Però en segon lloc, la insaculació ens obre un nou plantejament historiogràfic: la lluita no té lloc entre el poble i el monestir, sinó entre l'ajuntament (antiga universitat) i el monestir. En l'article queda palès que una bona part dels ganxons són partidaris del monestir: els tenen arrendats els delmes, terres, notaries,...Hi ha un grup social prou important que depèn de la dinàmica del monestir i el defensa. I per l'altre costat, l'ajuntament, format bàsicament per comerciants, negociants,...que no depenen en res del monestir per a les seves activitats. Aleshores, caldria replantejar les lluites entre monestir i vila, no com una lluita constant entre frares i ganxons, sinó com una lluita de grups socials amb interessos oposats, on el monestir i l'ajuntament en serien els abanderats, els caps visibles d'una forma de vida dual i contraposada: la medieval, representada pel monestir i basada en drets i privilegis senyorials, i la moderna, abanderada per l'ajuntament, basada en la competitivitat i la llibertat de comerç i de relacions socials, sense traves de cap mena. Per última vegada, triomfaren l'any 1803 els partidaris del monestir.

Miquel Borrell i Sabater, agost de 1996

LES LLUITES PEL PODER MUNICIPAL ENTRE EL MONESTIR I LA VILA DE SANT FELIU DE GUÍXOLS: LA INSACULACIÓ DE L'ANY 1803.-

Les lluites entre el poble de Sant Feliu de Guíxols i el monestir benedictí del mateix lloc foren constants des de l'aparició dels jurats com a representants de la vila a finals del segle XIII. Els plets i processos per reafirmar el monestir la seva jurisdicció sobre la vila i els jurats per treure's del cim la feixuga tutela abacial ompliren les sales de la Cúria reial primer i de la Reial Audiència més tard: les concòrdies de l'any 1386; els plets medievals sobre el delme del peix, solucionats amb el dret que concedí el papa Gregori XIV l'any 1591 donant al monestir un terç del peix agafat diumenges, vigílies i festius per a construir

la sagristia del monestir; l'entrada propiciada pels jurats i Consell l'any 1594 dels pares agustins per fer-se càrrec de la parròquia i hospital de Sant Joan en detriment del monestir i les lluites entre l'abat, el bisbe i la universitat fins l'expulsió dels agustins l'any 1600; el plet de l'any 1601 favorable al monestir que implicava l'obtenció del seu permís per tal de construir torres i edificis a la vila; la sentència favorable al monestir de l'any 1607 declarant-lo castell termenat i com a tal senyor jurisdiccional de la vila; el plet de 1634 mitjançant el qual l'abat era declarat senyor de les carnisseries; la concòrdia favorable als pescadors de l'any 1654 per pagar menys peix els dies festius, i les lluites contínues pel control de la capella de Sant Joan, annexa a l'hospital, conformen un seguit de circumstàncies que no acabaren fins l'exclaustració dels monjos l'any 1835¹.

Certament ens trobem davant una problemàtica gens local, on una societat civil més reivindicativa intensificà al llarg dels segles XVII i XVIII diversos i constants intents per a desfer-se de les càrregues senyorials ². Així, les noves relacions econòmiques emergents crearen una forta resistència dels ganxons a reconèixer determinats drets del monestir sobre la pròpia vila. Aquesta resistència no tenia només un interès en deslliurar-se de les prestacions econòmiques que s'havien de satisfer (pagament del vintè del peix, drets de ribatge..) sinó, i potser més important, la possibilitat d'alliberar-se de la tutela monacal en la seva diària i constant intervenció en la vida pública local: nomenament de càrrecs, festes, funcions religioses, urbanisme, notaria,...

Tanmateix aquestes lluites il·lustren l'existència d'interessos polítics i socials antagònics. Darrera i al voltant del monestir i de l'ajuntament es movien els cavallers i els

¹ GIL DALMAU, ISIDORO " Sinopsis cronológica de los sucesos principales de la historia del monasterio de San Feliu de Guíxols " dins Estudis del Baix Empordà, Introducció d'Ernest Zaragoza, n° 9, 1990, pp161-185 i Bosquejo histórico de la villa de San Feliu de Guíxols de GONZALEZ HURTEBISE, EDUARDO, Tesis d'Oposició, Barcelona 1905, publicat per ANCORA anys 1963-1967.

² Les lluites per a deslliurar-se de les jurisdiccions senyorials eren generals a tot el Principat i s'agreujaren en la segona meitat del set-cents. Vegeu: COTS I CASTAÑÉ, ALBERT: " Aproximació a l'estudi dels conflictes senyorials a Catalunya (1751-1808) dins Estudis d'història agrària n° 6, Barcelona 1983, pp. 241-271.

comerciants, els arrendataris de drets senyorials i els menestrals, de forma que el que es dilucidava, desdibuixat a voltes sota la preeminència dels drets feudals del monestir sobre la vila, era la preponderància de determinats sectors socials en la vida política (i de retruc econòmica) de la població.

El nostre treball es fixarà en un dels aspectes més importants d'aquestes lluites: el que mantingué l'abat del monestir amb l'ajuntament ganxó a principis del segle XIX per tal de canviar el sistema d'elecció dels càrrecs polítics municipals.

El sistema municipal ganxó en el segle XVIII .-

D'acord amb la filosofia del Decret de Nova Planta de Catalunya, l'any 1718 el capità general de Catalunya Príncep Pío dictà les instruccions pertinents per tal d'organitzar el nou règim municipal³. El dualisme imposat en el govern de Catalunya (Capità General i Reial Audiència) es trasplantà d'alguna manera en els municipis. Així, els corregidors en les ciutats caps de corregiment, els alcaldes majors en els sotcorregiments o els batlles en la resta de pobles i viles, representaven l'autoritat superior i com a tals presidien les juntes municipals, decidint només en cas d'empat dels regidors. Els antics jurats, cònsols, paers... representants del poble a través dels gremis, serien substituïts pels regidors, nom amb què es coneixeria a partir d'ara els nous membres dels consistoris catalans. El total de regidors aniria d'acord amb la grandària de les poblacions, sense sobrepassar mai el nombre de vuit regidors assignats a les capitals de corregiment, excepte Barcelona que en tindria 24. A Sant Feliu de Guíxols li correspongueren set regidors. L'elecció de batlles i regidors, que deixaria de fer-se per insaculació, es faria anualment per la Reial Audiència de Catalunya que nomenaria en cada cas els més idonis dels proposats pels regidors sortints. Els regidors, malgrat diversos intents d'evitar-ho per part dels senyors jurisdiccionals, s'encarregarien, dirigits pel regidor degà (substitut de l'extingit conseller en cap), del control i l'exclusiva en matèria de policia i abastaments.

³ Edicte del Capità General de Catalunya Princep Pío, de 6 de juliol de 1717: De la jurisdicción ordinaria y del gobierno político y económico de los pueblos

A Sant Feliu de Guíxols el sistema insaculatori perdurà fins l'any 1717 essent Benet Pallicer, Gabriel Buscarons i Joseph Quintana els últims jurats de la vila, ja que l'any 1718 s'inicià el sistema de nomenament directe que perdurà fins l'any 1803 quan es reinstaurà el sistema insaculatori. El primer regidor degà del nou municipi fou Benet Barraquer que ocupà el càrrec l'any 1718⁴.

Malgrat tot, el sistema borbònic municipal, amb càrrecs vitalicis, salaris baixos o nuls, fortes inhabilitacions entre càrrecs per parentius fins a quart grau, abusos de batlles i regidors degans, s'anà mostrant obsolet i amb necessitats de renovacions de forma que l'any 1760 s'introduí el càrrec de síndic procurador general, nomenat entre " gent important " de la població i l'any 1766 s'introduïren els càrrecs de síndic personer i diputat del comú, elegits pel poble per tal de representar els seus interessos i evitar abusos dels regidors⁵. Mentre el síndic personer fiscalitzaria els regidors i defensaria els ciutadans dels seus abusos, el diputat del comú vigilaria els aspectes econòmics on intervenien els regidors per tal que no perjudiquessin el comú.

Respecte a Sant Feliu, el segle XVIII havia començat malament pels interessos de la universitat : pocs anys abans el monestir havia vist reconeguts els seus drets com a senyor de Sant Feliu en acceptar-se les proves presentades per l'abat Alonso Cano l'any 1606 on demostrava que el monestir havia estat i era " castell termenat " i com a tal havia de tenir el domini ple de la vila. Aleshores un dels aspectes més rellevants de les aferrissades lluites entre el monestir i la universitat cal veure'l en els constants i repetits intents dels regidors d'alliberar-se del control jurisdiccional de l'abat.

Dos foren els fronts de fricció que s'obriren i utilitzaren: el control i gestió de l'hospital de pobres per part dels antics jurats i actuals regidors i la creació i potenciació de la capella de Sant Joan per tal d'intentar convertir-la en la " parròquia " dels vilatans prescindint del monestir. En aquest segon cas, l'ajuntament guanyà un plet l'any 1738 per tal de poder engrandir la capella, i fundar-hi aniversaris i beneficis⁶.

4 GONZALEZ HURTEBISE, E.: op. cit. Bosquejo histórico... p. 177

5 TORRAS I RIBÉ, J.M. Els municipis catalans de l'antic règim 1453 - 1808 Barcelona 1983

6 Les picabaralles pel control de la capella poden veure's a GONZALEZ HURTEBISE, E. op. cit. Bosquejo histórico... pp 124-133.

Respecte a l'hospital, els regidors, com a administradors nats que n'eren, intentaren sostreure al monestir el control religiós i administratiu i així nomenaren el 15 d'agost de 1792 Narcís Marsillach, prevere, encarregat de l'hospital. Aquest, el mes de setembre de 1798 envià al rei unes ordenances per aprovar una congregació de vilatans per a cuidar malalts. En les ordinacions s'hi feia constar que la congregació dependria de l'església de Sant Joan, dirigida en aquells moments pel mateix administrador de l'hospital, Narcís Marcillach. Sense cap mena d'oposició s'aprovaren les ordenances de la Congregación de María Santísima en el Misterio de su Purísima Concepción⁷.

L'oposició de l'abat Bonaventura Sans.-

Però l'any 1801, seguint l'ordre rotatiu quadriennal, Bonaventura Sans és nomenat abat del monestir començant aleshores una forta campanya en contra de la política dels regidors de la vila.

Dos seran els temes que usará l'abat per a recuperar la posició que lentament va perdent el monestir respecte a la seva influència en el poble. Un, purament formal, que serà intentar penetrar, participar i dirigir en la congregació recentment creada per ajudar els malalts. El segon punt i més important, aconseguir el canvi en el sistema de provisió de càrrecs municipals. Anem a veure els dos aspectes, que no són res més que dues manifestacions del mateix problema: la lluita pel poder local. L'Ajuntament elegit l'any 1802 que es trobarà amb tota la problemàtica plantejada per l'abat estava format per:

BATLLE: Sebastià Vidal

REGIDOR DEGÀ: Francesc Patxot

REGIDORS: Joan Casas, Anton Remus, Joan Cubias, Geroni

Vilanova, Felip Ribot, Benet Agustí

Així, amb data 18 de novembre de 1802, la Reial Audiència demanà informació al corregidor gironí sobre la denúncia presentada per l'abat del monestir en considerar aquest que la congregació no havia de dependre de l'església de Sant Joan, sinó del monestir essent-ne l'abat el prefecte. El corregidor, sorprès davant la petició, lamentà que l'abat es

⁷ A.C.A. Reial Audiència, Cartas Acordadas, L.Ligall n° 101 n° 2

queixés directament davant el Consell de Castella ja que la congregació, que complia tots els requisits, ja estava erigida i establerta i ningú no s'hi havia oposat. Malgrat tot, el corregidor tornà a fer una acurada defensa de la congregació, ja que opinava que l'església de Sant Joan, situada davant per davant de l'hospital de pobres " casi en el centro de la villa " era el lloc idoni per anar-hi, reunir-s'hi i cuidar els malalts, mentre que el monestir " se halla situado en un extremo del Pueblo y en una punta que no proporciona una expedita asistencia, ya mayormente en invierno por hallarse entre el Monasterio y la villa una Rhiera cuyas aguas, en sus avenidas, se derraman y extienden dentro de la villa". Rebutjat l'aspecte situacional, l'abat buscà altres subterfugis i denuncià que una congregació mixta d'homes i dones cuidant de nit malalts, atemptava contra el pudor; el corregidor va refutar-ho insinuant que " ...a cuya perspicacia no se escondió lo caduco de unos sobresaltos que sintiendo el aspecto del zelo de Parroco no era otro que una alarma vertida con maña por ver si se lograría sorprender el zelo pastoral del reverendo Obispo ". I l'abat intentà torpedejar encara la congregació denunciant que els càrrecs d'administrador de l'hospital, de prefecte de la congregació i de prevere de l'església de Sant Joan els ostentava la mateixa persona (Narcís Marsillach), denúncia que també fou rebutjada en considerar-se el fet purament circumstancial. Tanmateix, no hi havia cap article on es prohibís la compaginació de càrrecs, de forma que existia una vertadera separació entre càrrecs seculars i càrrecs religiosos, desestimant-se així tots els intents de l'abat per a controlar la congregació⁸.

La lluita pel poder municipal.-

Més fortuna tingué l'abat en les seves denúncies sobre el funcionament de l'ajuntament. La seva tesi era molt clara: els regidors sortien sempre d'uns grups tancats d'interessos, de forma que any darrera any, els regidors sortints proposaven com a regidors entrants persones afins a les seves idees de controlar la vila en contra dels interessos del monestir. Aquest seria l'últim i definitiu pas de l'abat per a salvar els seus interessos: ja que no es podia parar totes les activitats que feia l'ajuntament per allunyar-se de la tutela senyorial del monestir, calia canviar l'ajuntament. Evidentment que d'una forma legal. I

⁸ A.C.A. Reial Audiència Consultes n° 1167 fs. 127-128, 25 de novembre de

curiosament trobà l'abat en l'alcalde major de Girona. D. Fernando de Leon Benavides, la persona adient als seus interessos. Tanmateix, aquest intent de reintroducció del procés insaculatori no podem considerar que sigui una simple i pura pressió de l'abat: pels mateixos anys, altres poblacions gironines tornaren a la insaculació (Banyoles l'any 1790, Figueres el 1801, Blanes el mateix 1803, La Bisbal el 1804). Les autoritats aprofitarien les lluites entre faccions locals, (monestir versus vila, comerciants versus pagesos) per intentar fer una neteja en la dinàmica municipal, deteriorada després de tants anys de propostes de regidors i nomenaments a dit ⁹.

Així, l'abat denuncià amb data 13-11-1802 al Consell de Castella la degradació de la vida ciutadana a la vila de Sant Feliu de Guíxols i proposà el sistema d'insaculació de càrrecs municipals com a solució per evitar desordres locals i el nepotisme que caracteritzava l'ajuntament ganxó, i amb data 25 de gener de 1803 el rei envià a la Reial Audiència la denúncia de l'abat per tal que investigués els fets. Vegem doncs l'opinió de l'abat sobre el funcionament de la vila:

*"[Els habitants de Sant Feliu]...divididos entre sí forman vandos opuestos que chocando reciprocamente ocasionan un verdadero sisma civil cuyo resultado es la irreligiosidad, la insobordinacion y el desafecto de las Potestades que deviera amar y respetar. Los vicios más torpes tienen a infinitos seguidores que transtornan el orden y la decencia de las costumbres publicas. Se ven a muchos juvenes insolentes y sin ideas de honor ni religion ; quienes por las noches van como en grupo, alborotando las calles y mal obrando de palabra y de obra quantos encuentran hasta llegar al criminal y detestablede azotar en sus carnes a las mugeres habiendo havido hijo que lo exercita en su Madre. El execrable obrar de los que llaman **codolets** que consiste en un dialogo nefando de dos o más personas que sin temor de Dios, colocandose en parages distintos pero proporcionados en sus distancias, fingiendo la voz para no ser reconocidos se preguntan y responden mutuamente sobre las circunstancias y conducta de los que toman por objeto de sus*

1802.

⁹ TORRAS I RIBÉ, J.M. " La reintroducción del procedimiento insaculatorio en los ayuntamientos catalanes a finales del siglo XVIII " dins Haciendo historia. Homenaje al profesor Carlos Seco, Madrid 1989, pp. 207-213

(4v) malediciencias, causan los mayores escandalos porque se publican los defectos falsos o verdaderos de los viudos, de los casados, de los solteros de ambos sexos sin perdonar a los mas acreditados y nombrado por este otros medios la disension entre los casados, la division entre las familias y los odios entre los vecinos con escandalo y horror de todo el pueblo."

Malgrat tots els intents que fa l'abat per evitar aquests escàndols no li fan cas i a voltes ha demanat ajut al Governador de Girona, el qual ha arribat a portar tropa a la vila ganxona, però en marxar aquesta han tornat a començar els escàndols. La causa de tots aquests problemes la troba l'abat en:

"(5)Una porción de hombres mancomunados, algunos de ellos muy pobres y todos ignorantes, incapaces de intenciones perversas, de un carácter indócil y turbulento, y los más de conducta vien achacosa, son los monopolistas de todos los oficios de república, y alternando entre sí han establecido una sucesión hereditaria que tiene siempre el Gobierno de la Villa, y dirige todos sus diferentes ramos. Como los más son negociantes hacen especulaciones sobre todas las rentas públicas destorbando a objetos recomendables y... pero que ellos saben convenir sin escrupulos a sus intereses individuales. De aqui(5v) son consiguintes el contrabando, la injuria en los abastos, el injusto reparto de la sal y la ninguna formalidad ni arreglo en la exaccion de los tributos con que perjudica notablemente a la Real Hacienda y arruinan a mas a mas a los Pueblos; gentes casi todas sin nacimiento, sin educacion, sin luces y sin ideas del verdadero honor, toleran vergonzosamente los mas execrables desordenes y miran con indiferencia que la corrupcion y el libertinaje se introduzcan hasta los mas ocultos rincones de la Villa. Tales son, Señor, los actuales bayles y regidores de este infeliz pueblo, tales son los que se han propuesto para obtener estos empleos en el año próximo y tales serán siempre los que gobernarán la Villa si V.M. no destruye esta liga"¹⁰

El cinc de maig de 1803 l'Audiència elaborà un informe¹¹ en el qual l'Alcalde Major de Girona confirmava l'existència de desordres, monopolis i desavinences en un:

"...(f. 62) pueblo de más de 1000 vecinos y en estado de aumento por razon de su Comandancia Marítima; como siempre reside la Jurisdicción y poder en manos de personas o de baxa esfera o de perversas costumbres o de miras ambiciosas, no se desempeñan estos sino por intereses y fines particulares, dandose lugar a una tolerancia del magistrado de que resulta una total licencia en la Juventud de dicha Villa. En efecto, es tal el desarreglo y arrojio de muchas gentes que no hay lugar seguro para persona alguna; turbase la tranquilidad publica, salen aquadrillados los mozos de ambos sexos, insultan, escandalizan y atropellan enormemente.

La insoburdinación, las rencillas, el espíritu de partida y casi una sombra de Anarquía son las execrables costumbres toleradas por los Magistrados de San Feliu; y su Abad párroco nato y de cuya autoridad anelan substraerse tales livertinos, no puede con todo su zelo contener tan viciosa conducta.

Sebastián Vidal, baile durante los dos últimos años, es un hombre publicamente tenido por irreligioso y de malas costumbres, en tanto que el año pasado se vio precissado el anterior Abad a recurrir al Governador de Gerona para que cumpliera el precepto parroquial; y en 1791 se le formaron actos criminales por comision del Conde de Laci; como también a José Sentí, que según parece se halla ahora propuesto para Regidor Decano de este año, sobre ciertas producciones perjudiciales a los asuntos politicos y bien del Estado en aquella época, por cuya causa fueron apercebidos con pena de presidio y condenados a las costas; y en el año 1802 fue el mismo Sebastián Vidal siendo Baile, multado en 50 libras por este dicho tribunal y condenado en las costas del Expediente por no haber querido administrar justicia al Reverendo padre Abad y Monasterio en despachar los mandatos que por este se solicitaron para el pago de laudemios.

Francisco Patxot, Regidor Degano del año pasado es un comerciante sin instrucción, y el que le substituye este año llamado Juan Casas fue carpintero de

¹¹ A.C.A Reial Audiència Consultes n° 1168 any 1803 ff. 61-64, 5 de maig

Ribera: se vio preso en la cárcel y procesado por ladron por el Ministro de Marina. Geronimo Vilanova, regidor tercero,(f63) es un negociante rudo que casi siempre está ausente de San Feliu. Felipe Ribot, regidor cuarto no sabe leer ni escribir, es ambicioso y su conducta desarreglada le ha obligado a vender la mayor parte de sus bienes. Benet Agustí, Regidor quinto es un rustico de poco talento, acusado de defraudador de diezmos. Antoni Remus, regidor sexto, es un idiota miserable lleno de resentimientos particulares que no duda manifestar con el más escandaloso descaro. Finalmente, un Albañil que aunque hombre de bien es de muy poco talento y espíritu aderido al voto de los demas por motivo de su incapacidad. Para Baile se ha propuesto a Manuel Cabañas, hijo de familia pero intrigante. Para Regidor segundo se ha propuesto a Benito Blanch hombre vago, disipador de su Patrimonio, procesado por defraudador de diezmos y condenado por el tribunal de este consulado al pago de dos o tres mil libras por haver sido convenido de suplantacion de un recibo y otras cosas. Los demás propuestos para Regidores, aunque hombres de bien son rudos y buscados a proposito para ser voto de reata, como prueban algunos que conociendose ineptos han solicitado eximirse.

Por una conclusion nada equívoca se viene a deducir que los monopolios experimentados hasta ahora son efecto de haber sido los Bailes y Regidores de San Feliu unos hombres ambiciosos, dedicados al comercio, lo que les ha enseñado varias especulaciones perjudiciales a dicha Villa, intrigantes y sediciosos en tanto grado que el año pasado por la Semana Santa intentaron robar la Imagen de la Virgen de los Dolores quando fuese de procession por las calles para colocarla en cierta hermita, lo que se impidió por haver enviado el Governador de Gerona una partida de tropa a dicho intento.

En consecuencia a esta exposicion a la que la Audiencia ha dado el valor que se requiere, oydo del vuestro Fiscal que se conforma con la solicitud del Abad y Monasterio estimo que solo la insaculacion era el golpe que puede desbaratar de pronto la cadena con que estos mancomunados y enlazados quantos se anteceden y suceden en dichos empleos de Republica y proporcionarles a sugetos aptos y morigerados, de los quales hay suficiente copia en dicha Villa de San Feliu de

Guixols para insacularlos dobles, y de esta suerte entrarán a estos empleos los que hasta ahora se hallaban arrinconados; se exterminaran los abusos perjudiciales y los Partidos; y se administraran con pureza los causales publicos, sacandose otros felices efectos de la insaculacion solicitada por el Abad"

Malgrat l'opinió favorable a la insaculació de l'alcalde major de Girona, els nous regidors de Sant Feliu no es limitaren a esperar els esdeveniments¹². Sabien que darrera aquest procés hi havia la mà de l'abat. Un mes més tard d'aquest informe, D. Natacho Ortiz de Lanzarote, apoderat i representant de l'ajuntament ganxó a la cort de Madrid, amb data de sis de juny de 1803 remetia al Consell de Castella una petició per a sostreure's de la senyoria del monestir i convertir-se en vila reial:

"(f117v)...el monasterio tiene en concepto de propia la citada villa, su jurisdicción y vasallaje sin duda por enajenación de la Corona Real. En consecuencia, percibe Derechos Dominicales y Jurisdiccionales y pone Justicias, Oficiales de Ayuntamiento, Escribanos, Fiscales, Pregoneros, extendiendo sus facultades hasta la pesquería y demás de que es subceptible la villa y puerto. Por esta razón se experimentan todos los inconvenientes que su consecuencia de hallarse los Vassallos enagenados de la corona en la elección de los oficios y administración de la justicia y sobre todo en los obstaculos de que se oponen a la prosperidad de un Pueblo que por su situación por ser Puerto de mar y por el caracter industrioso de sus vecinos es capaz de mayor población y riqueza. Todos estos perjuicios caen assimismo sobre la Real Hacienda y para evitarlos o de una vez o por medio de tanteo e incorporación a la Corona Real de la villa de mi parte, su jurisdicción y demás que como consecuencia de esto disputa o exerce el monasterio..."

12 L'Ajuntament elegit per l'any 1803 estava format per:
BATLLE: Manuel Cabañas
REGIDOR DEGÀ: Josep Sentis (botiguer)
REGIDORS: Benet Blanch (fabricant de mitges), Josep LLOberas (negociant), Gerard Carbó (paleta), Geroni Rufi (barriler), Joan Robert (taper) i Domingo Buigas (sastre).

de forma que demanà iniciar un procés de separació del poble del monestir essent el primer pas exigir que el monestir presentés els títols originals de senyoria sobre la vila de Sant Feliu, petició que el Consell de Castella acceptà i el tres de setembre de l'any 1803 el notari Francesc Sala va informar a l'abat del monestir que per ordre reial disposava de trenta dies per a presentar davant el Consell de Castella els seus drets de senyoria sobre la vila¹³.

Tanmateix, i com a procés separat d'aquest intent de l'ajuntament, per Real Resolució de 3 d'agost de 1803 s'ordenava realitzar el procés insaculatori a Sant Feliu de Guíxols amb una duració dels càrrecs de cinc anys. L'ajuntament va fer un últim intent per a pressionar l'administració i prescindint de l'ordre de la insaculació, amb data 2 de setembre de 1803, proposà els següents noms com a regidors per l'any següent, proposta que no seria escoltada, ja que un mes més tard es faria la insaculació a Sant Feliu de Guíxols. Aquests foren els últims regidors proposats:

REGIDOR DEGÀ: Geroni Patxot (comerciant) o Benet Rufí (comerciant)

REGIDOR SEGON: Simon Rovira (pintor) o Miquel Nadal (negociant)

REGIDOR TERCER: Antoni Vidal (comerciant) o Joseph Prats (comerciant)

REGIDOR QUART: Antonio Massanés (fuster) o Francesc Jordà (barriler)

REGIDOR CINQUÈ: Joan Sabater (serraller) o Francisco Mas (fuster)

REGIDOR SISÈ: Francisco Batet (taper) o Francisco Pribas (barriler)

REGIDOR SETÈ: Isidro Quintana (sabater) o Gerard Andreu (soguer)

Aquesta llista, seguint el costum, restà exposada més de tres dies a les portes de la Casa de la Vila i en una cantonada de la plaça pública, de les set del matí a les cinc de la tarda¹⁴.

La insaculació de l'any 1803.-

Però de res serví aquest últim i desesperat intent de l'ajuntament ganxó. Un advocat reial es traslladà a Sant Feliu i començà el procés de buscar les persones més aptes per posar dins el sac de la insaculació: persones preferiblement amb experiència de govern

13 A.H.M.S.F.G. Manual d'Acords 1802-1805 ff. 113 i 117-118

14 A.H.M.S.F.G. Manual d'Acords 1802-1805 f. 115

municipal i capacitades. I així, el dia quinze d'octubre de l'any 1803 tornà, després de 87 anys, la insaculació dels càrrecs municipals a Sant Feliu de Guíxols, sortint elegits per una mà infantil posada dins les bossetes els següents vilatans:

BATLLE:	Josep Torroella
REGIDOR DEGÀ:	Josep Dausà
REGIDORS:	Benet Casas
	Miquel Llorens
	Narcís Malloll
	Joan Martí
	Jaume Civils
	Joan Salgars

Però aquesta insaculació va tenir els seus detractors des del mateix moment en què sortiren els noms de les bossetes. El mateix dia de la insaculació, Narcís Siscarts, Procurador Síndic i Pere Forrest, Síndic Personer presentaren una denúncia davant l'Alcalde Major de Girona sobre el procés de la insaculació realitzada¹⁵. En primer lloc, denunciaven no estar assabentats de la Real Resolució de 3 d'agost de 1803 sobre l'obligatorietat de la insaculació a Sant Feliu de Guíxols. En segon lloc, denunciaven que no s'havia fet pública la llista dels insaculats, com es va fer a Blanes, i en canvi només s'havien comunicat els noms dels elegits. A continuació feien un repàs a tots els insaculats elegits per intentar demostrar la parcialitat i traïdoria amb què s'havia realitzat la insaculació.

Així, Domingo Surís, elegit com a Síndic Procurador General, era procurador dels assumptes del monestir. Els denunciants creien que si el real Acuerdo i el Consell de Castella havien decidit fer la insaculació "*...ha sido para hacer más feliz a la Villa, solo lograble por los buenos patricios, y no de los apasionados del Convento, cuyos choques continuos contra la Villa ignora el Consejo...*" I amb aquests nomenaments creien que el que es feia era beneficiar el monestir. Continuant el repàs dels càrrecs elegits, denunciaven que el batlle Joan Torroella era metge del monestir i com a tal tindria interessos afins al convent i no a la vila. Entre els altres regidors insaculats i elegits, Miquel Llorens i Joan

15 A.H.M.S.F.G. Manual d'Acords 1802-1805 ff. 120v - 121

Martí havien signat la causa a favor del monestir per evitar que el Comú posés clergue secular a la vila per tal de desfer-se de la tutela religiosa del monestir. L'altre regidor, Benet Casas, a més de signar també a favor del monestir, era comprador de peix per al monestir i en tenia arrendat el delme, la primícia i el vuitè del peix del monestir. I la resta d'insaculats també havien signat a favor del monestir per evitar l'existència del clergat secular a la vila.

A la vista del que semblaven manifestes irregularitats, els síndics amenaçaren de denunciar el procés d'insaculació davant el Consell de Castella i com a acte immediat i per la part que els pertocava, declararen nul·la la insaculació.

El batlle sortint Manuel Cabañas, va demanar comprovar la veracitat de les denúncies i el secretari confirmà la certesa de les mateixes, de forma que l'endemà, dia 16 d'octubre es presentà la denúncia a l'Alcalde Major de Girona, D. Fernando de Leon Benavides present a Sant Feliu de Guíxols, el qual va exigir, per a posar entrebancs a la mateixa, que es signés la denúncia, que es posés en paper segellat, que se'n fessin còpies i li entreguessin a ell l'original, entrebancs que pogueren solucionar el mateix dia els síndics. L'alcalde major va prometre estudiar les queixes, però no en devia fer un cas excessiu ja que els insaculats actuaren de regidors el temps que els corresponia.

Un últim acte d'oposició a l'alcalde major feren encara els regidors sortints: quan s'acabà la insaculació, l'Alcalde Major, vingut expressament de Girona per portar-la a la pràctica, demanà que l'Ajuntament pagués dels béns de propis 838 lliures, 2 sous i 7 diners com a despeses corresponents a la compra de l'arca, panys, claus, bosses, boles i dietes del tribunal. L'Ajuntament, amb data 20 d'octubre de 1803 va considerar que aquesta despesa no estava prevista i que, en no ser una ordre del Consell Reial, havia de consultar en primer lloc l'Intendent General per veure quina obligació tenia de pagar considerant que la insaculació no l'havia demanat, sinó que li havia estat imposada.

Fou l'últim acte dels ajuntaments sorgits amb el Decret de Nova Planta: el 24 d'octubre de 1803 el nou consistori insaculat, com a regidors i antics jurats prengueren possessió com a administradors de l'església de Sant Joan i de l'Hospital, així com de l'ermita de Sant Elm, obrint i tancant les portes i emportant-se i tornant a posar els ciris i la cera¹⁶.

16 A.H.M.S.F.G. Manual d'Acords 1802-1805 f. 26

La facció que veié els seus interessos perjudicats amb la insaculació aprofità les irregularitats de la mateixa per restar-li validesa. La denúncia presentada davant l'alcalde major no prosperà i es feu directament al rei, el qual va demanar informació a la Reial Audiència que recollí les opinions de Jeroni Patxot, Síndic Personer de Sant Feliu de Guíxols el febrer de l'any 1805 i del corregidor de Figueres:

"Que luego que el Abad supo que tenía el Alcalde[es refiere a l'alcalde mayor de Girona] la Comision le preparó casa en el transito por Llangostera; que estando el Alcalde en San Feliu pasó el Abad a buscar su muger a Gerona y la acompañó a San Feliu; que se le enviaron platos del Monasterio; que así ganó el Abad una Insaculación de sugetos parciales sucios y logró el que se revocasen los poderes que tenía otorgados el Antigo Ayuntamiento para seguir el Pleito sobre parroquialidad; que fueron excluidos de la Insaculación los vecinos honrados. Que el Alcalde Mayor sugirió al Abad que para excluir de la Insaculación a los sugetos que no le acomodasen le presentase testigos que declarasen su ineptitud y que no hizo caso de los recursos del Ayuntamiento ni de las protestas de los Síndicos.

El Acuerdo pasó este recurso al corregidor de Figueras a fin de que informase lo que se le ofreciese y pareciese, quien en su cumplimiento expuso: Que el Alcalde mayor de Gerona se valió de Informes partidarios del Monasterio para verificar la Insaculación de sugetos de su faccion, excluyendo los más arraigados y de buenas intenciones i que lejos de haver producido buenos efectos, ha ocasionado recursos, desavenencias y partidos por el mal método con que se hizo; que conbendría elevarle a V.M. y practicar nueva insaculación de sugetos idoneos y de arraigo y que la extraccion se hiciese a Consejo abierto..."

El 16 de setembre de l'any 1805, l'Audiència va concloure que malgrat totes les irregularitats, practicar una nova insaculació seria " dar margen a otros disturbios..." de forma que aconsellà al rei que desestimés el recurs com així va fer, posant punt i final a aquest procés¹⁷.

17 A.C.A. R. Audiència Consultes Reg. 1170 ff. 198-199

Conclusions .-

Començava així un nou procés on sens dubte podem observar un dels últims triomfs de l'abat del monestir sobre el poble. S'acomplia el que tan certerament ha reflexionat Torras i Ribé: "Les persones que eren afavorides per la insaculació del seu nom quedaven investides per espai de cinc o deu anys en dominadors absoluts del municipi, sense haver de donar comptes a ningú dels seus actes i només esperant que l'atzar anés repartint el torn de l'elecció anual. En definitiva, ens trobem, doncs, que la insaculació de finals de segle va representar la consolidació en el poder d'un reduït nombre de persones, vint o trenta a cada població, que pel nou procediment disposaven del monopoli absolut i consagrat per la llei del govern municipal durant un llarg període de temps"¹⁸. De fet, les autoritats borbòniques volien deixar el domini del municipi en mans de les classes altes i privilegiades, classes que des de l'existència de diputats i síndics veien perillar el seu predomini municipal.

A Sant Feliu de Guíxols el fons de l'assumpte no es resumia en si l'ajuntament havia quedat en mans d'una munió de comerciants i/o negociants com denunciava l'abat i l'alcalde major de Girona. El problema no era que aquest grup dominés l'ajuntament. De fet, analitzant l'Apèndix 1 podem veure com l'havia dominat al llarg de tot el segle. El problema que plantejava l'abat és que era un grup de comerciants i negociants tossuts a la tutela monacal.

La insaculació de l'any 1803 representa, doncs, a Sant Feliu el triomf no només del monestir, sinó de les forces socials que veien, d'anys enrera, com perdien poder i influència davant l'empenta d'uns grups més dinàmics gens lligats a la dinàmica econòmica del monestir, grups que per aquest motiu podien oposar-se a la seva primacia. Fracassaren, però pocs anys més tard s'anà veient com n'eren de caduques les pretensions dels abats benedictins de Sant Feliu de Guíxols.

APÈNDIX.-

<u>OFICIS</u> <u>DELS</u> <u>REGIDORS</u> <u>DE SANT</u> <u>FELIU DE</u> <u>GUÍXOLS</u>	<u>1740-1747</u>	<u>1764-1773</u>	<u>1778-1784</u>	<u>1797-1803</u>
Comerciant	18	12	7	11
LLicenciats	3	1	2	--
Artistes	7	6	3	--
Sabater	1	1	5	--
Barriler	2	3	3	2
Soguer	-	3	3	1
Fuster	3	2	1	2
Sastre	2	1	2	5
Ferrer	1	3	2	-
Altres Art.	3	1	1	2
Botiguer	1	-	4	2
Ram marina	-	-	-	3
Traginer	5	3	1	-
Paleta	1	3	2	2
Jornaler	0	1	4	2
Pescador	-	2	-	-
Taper	-	1	-	1

Altres	3	-	2	2
--------	---	---	---	---